

дохід, а держава в якості економічного інтересу отримує дешеві інвестиційні ресурси та сталість економічної системи, а також надходження у вигляді податків та обов'язкових платежів за страхову діяльність. У цьому контексті гостро стоїть питання оцінки та узгодження економічного інтересу, що може бути виражене в корисності й економічній ефективності страхування, які розглядається з позиції страховика, страхувальника, страхової галузі та держави [3].

Отже, людина і суспільство усвідомлювали необхідність страхування і це обумовлювало формування адекватних страхових відносин між суб'єктами страхових відносин.

Список літератури

1. Райхер В. К. Общественно-исторические типы страхования. — М.: ЮКИС, 1992. — С. 282.
2. Плиса В. Й. Страхування: Навч. посібник. — К.: Каравела, 2005. — С. 392.
3. Александрова М.М. Економічний та страховий інтерес, їх вплив на страхові відносини / М. М. Александрова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аудиту. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3 (21). / Відповідальний редактор д-р екон. наук, проф. Ф. Ф. Бутинець. — Житомир: ЖДТУ, 2011. — С. 53—59.

УДК 334.722:368 (477)

Т. В. Яворська,

канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка

НАПРЯМИ КОНКУРЕНТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Конкурентне регулювання страхового підприємництва — це сукупність заходів відповідних органів державної влади щодо цілеспрямованого впливу на конкурентну поведінку суб'єктів страхового підприємництва шляхом застосування різноманітних методів та інструментів. Основними напрямками конкурентного регулювання є такі процеси у страховому підприємстві Украї-

ни: зловживання монополієм (домінуючим) становищем суб'єктами страхового підприємництва; антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів страхового підприємництва; антиконкурентні дії відповідних органів влади; недобросовісні дії у конкуренції; концентрація капіталу суб'єктів страхового підприємництва.

В Україні зловживання монополієм становищем страхових компаній на ринку є часто прихованим, бо лише окремі страхові компанії мають право пропонувати страхові послуги для певного кола фізичних і юридичних осіб. Як показує аналіз, ринок ризикових видів страхування не є монополізованим. Однак, на перших сто страхових компаній, які функціонують на ринку ризикового страхування припадає частка близько 90 %, на перших п'ятдесят страхових компаній припадає 60—70 % ринку. Це свідчить про надмірну кількість і неефективну діяльність в Україні страхових компаній, які здійснюють ризикові види страхування. Щодо ринку страхування життя, то його доцільно охарактеризувати як помірно концентрованим, а також монополізованим (керуючись вимогами вітчизняного конкурентного законодавства): частка перших трьох страхових компаній на ринку становить у 2010 р. — 49,7 %, 2009 р. — 54,3 %, хоча й має тенденцію до зменшення (у 2004 р. цей показник становив 69,23 %).

Антиконкурентні узгоджені дії у вітчизняному страховому підприємстві проявляються у співпраці страхових компаній з певними господарюючими суб'єктами (за комісійну винагороду для останніх). Найчастіше узгоджені дії стосуються: нав'язування страхових послуг як додаткових; встановлення умов технічного обслуговування при настанні страхових випадків за договорами страхування транспорту (каско) та обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів; обмеження доступу на ринок інших страхових компаній. За таких умов для споживача створюється безальтернативна ситуація неможливості вибору інших страхових компаній, а лише тих, які вимагає певний суб'єкт господарювання.

Антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування є розповсюдженими і проявляються у створенні страхових компаній за «підтримки» відповідних органів державної чи місцевої влади. Відповідні відомства, міністерства чи інші органи влади вимагають укладання договорів (й не завжди тих, які мають обов'язковий характер) страхування відповідальності, при наданні, перереєстрації чи продовженні певних дозвільних документів (ліцензій, дозволів, погоджень) у рекомендованих страхових компаніях.

З розвитком ринкових відносин дедалі більшу небезпеку становить недобросовісна конкуренція між суб'єктами страхового підприємства. Найпоширенішими виявами недобросовісної конкуренції у страховому підприємстві є: спотворення чи приховування інформації, встановлення великої кількості винятків при укладанні договорів страхування; введення споживачів страхових послуг в оману; навмисне поширення неправдивих відомостей; неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, яке має прихований характер, але часто використовується суб'єктами страхового підприємства задля отримання переваги у конкурентній боротьбі; використання щодо окремих страхових послуг демпінгу. Такий інструмент недобросовісної конкуренції в Україні використовують як нові страхові компанії, які застосовують його з метою швидкого залучення клієнтів, так і страхові компанії, які хочуть швидко збільшити обсяги отриманих страхових премій, бо знаходяться на етапі продажу новим акціонерам.

Одним з основних напрямків конкурентного регулювання, що здійснює Антимонопольний комітет України є регулювання процесів концентрації та централізації капіталу між суб'єктами страхового підприємства. Процедура отримання згоди на концентрацію досить складна, вимагає великої кількості документів і ретельної підготовки. Перед отриманням згоди необхідне надання попередніх висновків про концентрацію. Такі висновки про концентрацію можуть надаватися самим Антимонопольним комітетом чи його Адміністративною колегією.

Таким чином, проведений аналіз напрямів конкурентного регулювання вітчизняного страхового підприємства дозволяє наголосити на тому, що створення значної кількості страхових компаній ще не означає якісних змін, або наявності конкурентної боротьби між ними. Лише незначна кількість страхових компаній ведуть конкурентну боротьбу за збільшення частки на ринку, така конкурентна боротьба є активною як між вітчизняними, так і іноземними суб'єктами страхового підприємства. Деякі ринки страхових послуг конкурентні лише формально, бо страхові послуги пропонують визначені страхові компанії, які прив'язані до одного виду страхування, одного партнера. Тому необхідно щоб держава ініціювала розвиток системи організаційно-правової підтримки функціонування конкурентного середовища та протидії монополізму через прийняття відповідних законодавчих і нормативно-правових документів. Таким правовим документом, на нашу думку, має стати Закон «Про захист конкуренції на ринках фінансових послуг», у якому обґрунтовувалися б основні цілі конкурентної політики на ринках фінансових послуг.

Список літератури

1. Підсумки діяльності страхових компаній за 2010 рік [Електронний ресурс] / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. — Режим доступу до ресурсу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/sk__2010.pdf

УДК 368.023.5

Н. В. Яременко,

член комісії Українського союзу промисловців і підприємців з питань страхового захисту суспільства та державних інтересів

РОЛЬ ПОСЕРЕДНИКІВ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ

Розвиток і розширення спектра небанківських фінансових послуг створюють умови для активного залучення до ринків таких послуг споживачів. При цьому слід зазначити, що вони не мають достатньо необхідних знань про особливості та споживчі характеристики фінансових послуг і не завжди можуть адекватно оцінити рівень ризиків і можливі наслідки [1, с. 15].

Водночас недовіра населення до ринків фінансових послуг не дає можливості активно використовувати його вільні кошти як інвестиційні ресурси, що спрямовуються на розвиток економіки, запроваджувати ефективний механізм недержавного пенсійного забезпечення та страхування.

У період фінансової кризи проблема захисту прав споживачів фінансових послуг набула особливої гостроти і актуальності. Зростання кількості та характер звернень громадян до органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, свідчать, що заходи щодо забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг, здійснювані зазначеними органами, не відповідають вимогам часу і недостатньо ефективно впливають на запобігання недобросовісній підприємницькій діяльності на ринку небанківських фінансових послуг.

Для оформлення одного індивідуального пенсійного контракту необхідно витратити на обслуговування однієї підготовленої особи (яка не вимагатиме консультацій або агітації за те, що саме цей пенсійний фонд або страхова компанія їй найкраще підходить) щонайменше 15—20 хв. робочого часу працівників адміністратора (менеджера та операціоніста) [2, с. 54]. Це дозволяє взяти на облік у